

ADABIYOTNING MODAGA TA'SIRI: TARIXIY JIHATLAR

Po'latova Durдона ¹¹ Toshkent*xalqaro Kimyo universiteti 1-bosqich
magistratura talabasi*MAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

*Received: 12.02.2025**Revised: 13.02.2025**Accepted: 14.02.2025*

KALIT SO'ZLAR:

*adabiyot, moda dizayni,
emotsional dizayn, ijodiy
manba, 19-20 asr, jahon
modelyerlari, adabiyot
va moda ta'siri,
ijodkorlar, liboslar,
zamonaviy moda**Mazkur maqolada adabiyotning moda dizayniga ta'siri tahlil qilinadi. Adabiyotning libos dizaynida ijodiy manba sifatida qo'llanilishi bugungi kunda yanada dolzarblashib bormoqda, chunki iste'molchi bozorining turli mahsulotlar bilan to'yinganligi, emotsional dizayn yo'nalishining rivojlanishiga olib kelmoqda. Adabiyot va moda o'rtasidagi o'zaro ta'sir, tarixan, ijodkorlar va dizaynerlar uchun yangi yondashuvlar, ilhom manbalarini taqdim etmoqda. Maqola mahalliy va jahon tajribasidan kelib chiqib, 19-20 asrda adabiyotning modaga ta'sirini, shuningdek, jahon modelyerlarining ijodida adabiyotning ahamiyatini o'rganadi.*

KIRISH. Adabiyot va moda ikki xil san'at sohasi bo'lib, har biri o'ziga xos shakllarda ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarga ta'sir ko'rsatadi. Adabiyotda tasvirlangan obrazlar, qahramonlar va ularning kiyinish tarzi moda dizaynining rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Shuningdek, moda, o'z navbatida, adabiyotga yangi mavzular, estetik yondashuvlar va tasvirlarni taqdim etadi. Adabiyot va modaning o'zaro ta'sirini tarixiy nuqtai nazardan o'rganish, bu ikki sohaning o'zaro bog'liqligini va ularning ijtimoiy va madaniy kontekstda qanday rivojlanganini ko'rsatadi.

Adabiyot va modaning o'zaro aloqalari asrlar davomida mavjud bo'lgan, lekin XIX asrning boshlarida bu ikkala soha o'rtasidagi bog'liqlik yanada kuchaygan. XIX asrda romantizm va viktorian davri adabiyoti moda bilan chambarchas bog'lanib, kiyinishning

ijtimoiy ahamiyatini kuchaytirdi. Adabiy asarlar orqali kiyinish me'yorlari va idealizatsiya jarayonlari rivojlandi.

19-asrda romantizm va viktoriya davri adabiyoti o'rtasida moda va adabiyotning integratsiyasi o'ziga xos xususiyatlarga ega edi. Romantizm davri, o'ziga xos individualizmni targ'ib qilgan bo'lsa, viktoriya davrida esa ijtimoiy to'g'ri kiyinish me'yorlari o'rnatilgan edi. Misol uchun, Brontë opa-singillarining asarlaridagi obrazlar, ko'plab zamonaviy modalar uchun ilhom manbai bo'lib xizmat qilgan. Jane Eyre'ning qahramonasi, masalan, zamonaviy kiyinish va ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi farqni ko'rsatgan va bu kiyinish kodlarini yaratishda adabiyotning qanday rol o'ynaganini yaqqol namoyon qilgan.

Shuningdek, viktoriya davrining shahar madaniyati va badiiy tasvirlar adabiyotda kiyinishning ijtimoiy ma'nosini kengaytirdi. Adabiy asarlar, odatda, yuqori sinf vakillarining kiyinish madaniyatini aks ettirgan bo'lsa, xalq adabiyoti va dramalar esa, oddiy odamlarning kundalik kiyinishini o'rganishga yordam berdi.

XX asrda adabiyot va modaning o'zaro aloqasi yanada chuqurlashdi. Modernizm va postmodernizm davrida, modaning yangi shakllari va adabiyotning eksperimental yondashuvlari bir-birini to'ldirdi. Modernist yozuvchilar, masalan, James Joyce va Virginia Woolf, kiyinish va tashqi ko'rinish orqali ichki olamni ifodalashga harakat qilganlar. Bu davrda modaning individualistik va erkin yondashuvlari, adabiy asarlarda, ayniqsa, psixologik portretlar orqali aks etgan.

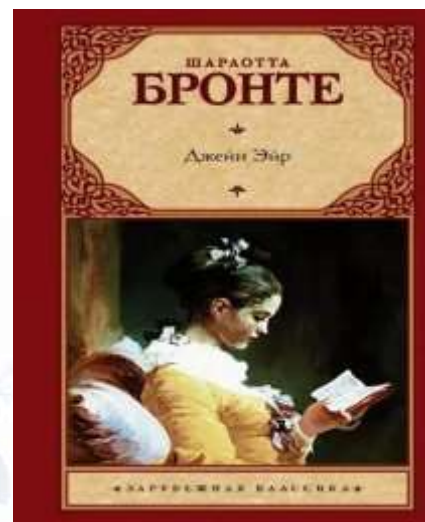
XX asrning o'rtalarida Coco Chanel, Yves Saint Laurent kabi jahon miqyosidagi mashhur modelyerlar, adabiyotdan ilhom olib, o'zlarining dizaynlarini yaratishda badiiy va estetik qadriyatlarni o'z ichiga olgan. Misol uchun, Chanelning "Little Black Dress"i nafaqat kiyim-kechakning estetik ifodasi, balki o'z davrining badiiy va adabiy tavsiflarini ham o'zida aks ettirdi.

Jahon Modelyerlarining Adabiyotdan Ilhomlanishi

Adabiyotning moda dizayniga ta'siri faqatgina yozuvchilarning tasvirlari bilan cheklanmaydi, balki jahon miqyosida mashhur modelyerlarning ijodida ham aks etadi. Coco Chanel, Yves Saint Laurent, Vivienne Westwood kabi buyuk dizaynerlar o'z asarlarini yaratishda adabiyotdan ilhom olishgan. Chanelning dizaynlarida, masalan, 1920-yillarda yozilgan asarlardagi hayotiy va erkin ayollar tasvirlari muhim o'rin tutgan.

Chanel moda uyining afsonaviy asoschisining sevimli kitoblaridan biri Jeyn Eyning "Sharlotta Bronte" kitobi edi. Ingliz romanchisi va shoirasining romani adolatsizlikka qarshi bosh ko'targan, jamiyatga qarshi chiqishdan qo'rqmagan, mustaqillikga intilgan ayolga

bag'ishlangan. O'sha davr feministik adabiyotining mukammal namumasi. Kitobning tuyg'ulari asl Chanelning qalbiga tegishli edi. Roman bosh qahramoni va Gabriel Chanelning taqdiri ko'p jihatdan o'xshash bo'lganligi uchun ham roman modelyer sevgisini qozongan. Jeyn Eyr yetim edi va bolalar uyida o'sdi, ammo bu uning ruhini xarakterini kuchaytirdi. Chanel esa 11 yoshidan to voyaga yetgunga qadar monastrda bolalar uyida yashadi va u yerda tikuvchilikni o'rgandi, bu ma'lum darajada uning kelajakdagi hayotini belgilab berdi. Jeyn va Chanel o'xshashdir: ikkalasi ham tabiatdan isyonchilardir, qabul qilingan me'yorlarga zid kelib, streotiplarni buzuvchilardan. Gabriel ayollar shim kostyumini iste'molchilik madaniyatiga kiritgan bo'lsa, Jeyn Eyrni ishonch bilan 19-asrning adabiyot isyonchisi ga aylangan.

Chanel shu kabi ko'plab asarlar o'quvchisidir. Va asarlardagi qahramonlarning bu kabi xarakterlari modelyer ijodida muhim ilhom manbai sifatida rol o'ynagan. Moda olamida esa

Chanel yaratgan kolleksiyalarning har bir obrazi biron bir asar qahramonining o'ziga xos xarakterini libosdagi ifodasi deb aytishimiz mumkin.

Yves Saint Laurent esa, adabiyotdan nafaqat ilhom olish bilan cheklanib, balki adabiy asarlar, xususan, dramaturgiyaning strukturalaridan ham o'zining kolleksiyalariga ta'sir qilgan. Uning "Le Smoking" kostyumi, ayniqsa, maskulin va feminen obrazlar o'rtasidagi nozik chegarani o'rganishga asoslangan edi.

Y. S. Laurent. "Le Smoking" kostyumi. 1966-y. Parij

Mahalliy Modelyerlar va Adabiyot

O'zbekistonning yosh modelyerlari ham adabiyot va madaniyatni birlashtirib, zamonaviy liboslarda milliy adabiyotning o'ziga xos obrazlarini aks ettirmoqda. Milliy klassik adabiyotdagi obrazlar va hikoyalardan ilhom olib, zamonaviy kiyim-kechakni yaratishda adabiyotning tasviriy tili va estetikasi qo'llanilmoqda. Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy kabi buyuk yozuvchilarning asarlari, yangi avlod dizaynerlarining ijodida o'z aksini topmoqda.

Xulosa

Adabiyot va modaning o‘zaro ta’siri tarixiy jihatdan ko‘p qirrali va murakkab jarayonni ifodalaydi. 19-asr va 20-asr adabiyoti modaning rivojlanishiga ta’sir ko‘rsatgan bo‘lsa, bugungi kunda moda va adabiyotning o‘zaro aloqasi yanada chuqurlashgan. Zamonaviy dizaynerlar, yoshlarning ijodiy salohiyatini qo‘llab-quvvatlash orqali adabiyot va modaning integratsiyasini yanada kengaytirishmoqda. Bunday yondashuvlar nafaqat san’at, balki ijtimoiy va madaniy rivojlanishga ham katta hissa qo‘shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mankov, V.V. (2005). *Adabiyot va moda o‘rtasidagi aloqalar*. Moskva: Yuridik nashriyoti.
2. Ross, A. (2012). *Fashion and Literature: The Intersection of Art and Aesthetics*. New York: Oxford University Press.
3. Sadikova, S. A., Kultasheva, N. D. [Bauxauz–Germaniya madaniyatining fenomeni sifatida](#). (2023). *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(1), 433-438.
4. Kultasheva N. [Bayat Mukhtarov And His Plastic Innovations](#) - Art and Design: Social Science, 2022.
5. Woolf, V. (1925). *Mrs Dalloway*. London: Hogarth Press.
6. Chanel, C., & Cocteau, J. (2017). *Chanel and Cocteau: A Symbiosis of Fashion and Literature*. Paris: Musée de la Mode.